

Het ABC van Heemkring Averbode

door Glenn Geeraerts

Abdij

In den beginne was er... de abdij. Sinds de oprichting van het dubbelklooster Averbode in 1134 hebben de norbertijnen hun stempel gedrukt op de omgeving. Zoals Ernest Claes al schreef: “De schaduw van de oude kloostermuren hing over de ziel van de Averbodenaars. [...] Zoals de wierook, die opstijgt voor het hoge altaar en zich langzaam uitspreidt langs de witte gewelven om stilaan, onzichtbaar, door te dringen tot de verste uithoeken van de kerk, zó doortrok de gewijde atmosfeer van het klooster de schamele huizen en de harten die daar klopten.”

De abdij oefende invloed uit op geestelijk vlak – uiteraard – maar speelde in de recente geschiedenis ook een rol als een van de grootste werkgevers van de streek. Heemkring Averbode is kind aan huis in de abdij. Van bij de start kan onze vereniging beschikken over een lokaal in het poortgebouw. Vorig jaar was de abdij het doel van onze jaarlijkse heemwandeling.

Averbode

“Averbode! Hoort ge de schone zware val van die naam? Daar woonde een ander volk. De grond van de Kempen begon daar, en ook de Kempische mens. [...] Nóg armer dan te Zichem was het daar. Een stil volk, met diepte, en met de weerslag van oude tradities in zijn bloed.”

“In Averbode lagen oeroude krachten opgeborgen, die tot uiting zijn gekomen, en van de mystieke ziel van Averbode schiet niets meer over. Tenzij enige oude mensen, en die tellen niet meer mee.”

(Ernest Claes, *Jeugd*)

Claes, Ernest

Het oeuvre van Ernest Claes (1885-1968) vormt een onuitputtelijke inspiratiebron voor de heemkundige. De Zichemse veelschrijver wist als geen ander onze streek in de kijker te plaatsen. Dat de figuur van Claes als een rode draad door de geschiedenis van Heemkring Averbode loopt, hoeft dan ook niet te verbazen. De allereerste publicatie van onze vereniging, een fotoboek over ons dorp, kreeg als ondertitel *Een wandeling met Ernest Claes door het oude Averbode*. In het Claesjaar 1985 lokte een overzichtstentoonstelling over de heimatschrijver ruim 4.000 geïnteresseerden. Hoe lokale kunstenaars zoals Réne Huybrechts zich laten inspireren door Claes en zijn oeuvre, toonde de heemkring in 2004 tijdens een geslaagde expo in de Limburgzaal van de abdij. Sinds kort pronkt het heraangelegde Sint-Jansplein in Averbode met een beeltenis van Ernest Claes als jonge trommelaar bij de Sint-Jansvrienden. Onze vereniging koos ervoor om de schrijver als personage in zijn natuurlijke habitat op te voeren, liever dan een van zijn bekendste personages tot leven te brengen.

Dialect

De heemkring zou de heemkring niet zijn zonder interesse voor de streektaal. Het Zuiderkempense dialect van Averbode kreeg al in de eerste nummers van ons *Mededelingenblad* geregeld aandacht. Vooral Leon Laureys was geïntrigeerd door typische woorden en uitdrukkingen van bij ons. Hij begon systematisch Averbods taaleigen te registreren en startte in 1990 met de dialectrubriek *Op zijn Averbods*, die later werd omgedoopt tot *Onze Streektaal*. Na het overlijden van Leon Laureys bleef het lezerspubliek een tijdlang op zijn honger zitten. Glenn Geeraerts, germanist en een van de jongste bestuursleden van Heemkring Averbode, pikte de draad weer op. In de rubriek *Oep zen Eiverbeus* houdt hij dialectzegswijzen onder de loep. Een compleet woordenboek van het Averbods dialect moet er komen. Ooit.

Everbeur

Een mededeling van de Averbodse volleybalclub deed in 2004 eventjes paniek rijzen in het abdijdorp. “Everbeur bestaat niet meer”, klonk het plots verontrust. Helemaal onjuist was die vaststelling overigens niet: het clubbestuur van Everbeur, een vaste waarde in de ereklasse van het volleybal, had besloten om de clubnaam om te dopen in *Volleybalclub Averbode*. Sommigen beschouwden die naamswijziging als verraad. De gemeentefusie was nauwelijks verteerd, of ‘geheime krachten’ wilden nu ook al de streeknaam van ons dorp doen verdwijnen...

Zelf hebben we buitenstaanders al vaker met handen en voeten moeten uitleggen dat Averbode en Everbeur wel degelijk twee benamingen zijn voor één en hetzelfde dorp. Zo was een medestudent aan de Leuvense universiteit er rotsvast van overtuigd dat Everbeur een gehucht was van Averbode...

De naam Everbeur levert wel vaker problemen op. De juiste uitspraak is eigenlijk *Eiverbeuh*, en niet *Everbúúr* – zoals een sportjournalist van de VRT de volleybaluitslagen consequent becommentarieerde. Kris ‘Kitwee’ Wollants, schrijver in ballingschap, geeft graag uitspraaktips: “De eerste ‘r’ moet dokkeren als een hondskar over een slechte steenweg, de tweede ‘r’ slik je in en vervang je door een nauwelijks hoorbare ‘h’, de klemtoon ligt op de eerste ‘è’, die moet klinken als het ingehouden gemekker van een melklammetje en die ‘beuh’ moet wat langzamer en langgerekt, zoals een mèùtteke in ’t broek dat zou zeggen. Eiverbeuh!”

Expo

De tentoonstellingen van Heemkring Averbode – nu weer in de abdij, dan in het gemeentehuis van Averbode – kunnen steevast op een grote belangstelling rekenen. Onze eerste expo dateert al van de zomer van 1974. Onder impuls van Marcel Van Diest en met de hulp van de lokale fotoclub Ontspanner werd in de abdij de tentoonstelling *Averbode, vroeger en nu* op poten gezet. Resultaat: 2.600 bezoekers. De expo was de eerste in een lange reeks. Allerhande onderwerpen passeerden de revue, van het oeuvre van de Aarschotse kunstschilder Juliaan Van Goubergen (1975) over kerststallen (1993) tot het dagelijks leven tijdens de Tweede Wereldoorlog (1995). Recente expo’s waren *Kunst rondom Claes* (2004), met werken van onder meer Kris Wollants en Robert Vandermeeren, en *Omkijken naar Averbode* (2007). Op het ogenblik dat u dit leest, is de geslaagde dubbeltentoonstelling naar aanleiding van 875 jaar abdij en 35 jaar heemkring achter de rug.

Gerits, Trudo Jan

Trudo Jan Gerits, ex-Averbodienzer, ligt aan de basis van de oprichting van Heemkring Averbode. Het verhaal is bekend: in het najaar van 1973 werkt Jan Gerits, kloosternaam Trudo, in de abdij aan een fotoboek over Averbode. Op zoek naar oude prentkaarten over het dorp en de abdij komt de jonge historicus terecht bij Marcel Van Diest, Averbodenaar en gepassioneerd door fotografie. Gerits, die actief is in het Vlaams Verbond voor Heemkunde, weet Van Diest ervan te overtuigen om ook in ons dorp een heemkundige vereniging uit de grond te stampen. Op 27 juni 1974 wordt het eerste bestuur van de heemkring verkozen. Trudo Jan Gerits is de voorzitter van de jonge vereniging en zal enkele maanden later ook de algemene leiding van het Vlaams Verbond voor Heemkunde op zich nemen. Drie jaar later neemt Gerits afscheid van het kloosterleven en Averbode, waarna Marcel Van Diest het voorzitterschap van de jonge Averbodse heemkring overneemt.

Heemblad

Het Heemblad – officieel nog steeds *Mededelingenblad van Heemkring Averbode – Scherpenheuvel-Zichem* – is sinds 1975 het ‘contactorgaan’ van de vereniging. In de loop van de jaren evolueerde het ‘heemblaadje’ van een gestencild aankondigingsblad tot een heemkundig tijdschrift dat drie keer per jaar door enkele honderden Averbodenaars en ex-Averbodenaars wordt gelezen. Trouwe lezers zal het ongetwijfeld zijn opgevallen dat ons verenigingstijdschrift almaar lijviger wordt. We kunnen ons de jongste jaren inderdaad steeds vaker verheugen op de medewerking van externe auteurs.

Folklore, mensen van bij ons, oorlogsverhalen: bij het samenstellen van het heemblad kiest het bestuur telkens voor een mix van onderwerpen. Van wezenlijk belang daarbij is de leesbaarheid – ons blad is bedoeld voor een breed publiek – én het wetenschappelijk aanvaardbare karakter van elke bijdrage.

Heemkunde

“Het bestuderen van de eigen omgeving, het eigen dorp of de eigen streek, in al haar aspecten, zowel in het heden als het verleden.” Zo omschreef Trudo Jan Gerits het begrip *heemkunde* in het eerste nummer van het Heemblad. Ook vandaag blijft de studie van het verleden van dorp en streek de voornaamste opdracht van onze vereniging. Typisch voor Heemkring Averbode is de vulgariserende aanpak en de verbondenheid van de onderzoekers met hun onderwerp.

Heemwandeling

Voor de actieve leden van Heemkring Averbode is de jaarlijkse zomerwandeling vaste prik. Sinds 1975 kan die activiteit op een trouw deelnemerspubliek rekenen. De eerste edities (ze werden toen nog gewoon *kapellekeswandelingen* genoemd) deden de mooiste, groenste of onbekendste hoekjes van ons dorp aan. Later werd de horizon verruimd en trok het gezelschap naar omliggende gemeenten. Zo ging Heemkring Averbode op zoek naar een stukje ‘aards paradijs’ op de Blauberg (2001) en naar refugiehuizen in Diest (2002). We verkenden het brouwersdorp Hoegaarden (2004) en gingen binnenkijken bij de paters van ’t Park in Heverlee (2007). Deze zomer staat een bezoek aan de norbertijnenabdij van Tongerlo op het programma.

Laureys, Leon

Jarenlang was Leon Laureys (1933-2006) een van de gezichten van Heemkring Averbode. Hij stond in 1974 mee aan de doopvont van onze vereniging en zou tot kort voor zijn overlijden een van onze actiefste bestuursleden blijven. Talrijk en divers zijn de bijdragen die Leon leverde voor het heemblad. In een felgesmaakte artikelenreeks legde hij stukje bij beetje de recente geschiedenis van zijn geboortedorp Testelt bloot. Ook onze streektaal boeide hem mateloos: in zijn dialectrubriek in ons tijdschrift toonde Leon zich een enthousiaste *collectionneur* van Averbodse zegswijzen en uitdrukkingen.

Leon was auteur of coauteur van onder meer monografieën over de gemeente (1978) en de parochie Averbode (1984). Hij schreef een lijvige brochure over de Boerenkrijg en werkte mee aan het fotoboek *Een groet uit Averbode* (2000). De heemkring was overigens niet zijn enige passie. Drie decennia lang, van 1978 tot aan zijn overlijden in 2006, was Leon de trotse voorzitter van de dorpsfanfare De Sint-Jansvrienden. Toen de fanfare in 1997 haar eeuwfeest vierde, stelde hij de geschiedenis van Averbodes oudste vereniging te boek.

Scherpenheuvel

Bij de gemeentefusies en het ontstaan van de entiteit Scherpenheuvel-Zichem, eind 1976, bleek dat Averbode als enige deelgemeente kon rekenen op een heemkundige vereniging. Elders in de fusie bestond zo'n initiatief niet. In ons Heemblad vormden 'Averbodse onderwerpen' het zwaartepunt, maar geleidelijk aan zouden we meer en meer aandacht besteden aan de andere kernen van Scherpenheuvel-Zichem, kerkdorpen zoals Okselaar en Schoonderbuken inbegrepen. Ons ledenbestand telt dan ook namen uit de hele fusiegemeente (en ver daarbuiten).

Onlangs kreeg Scherpenheuvel zijn eigen erfgoedvereniging. Met *Erfgoed Scherpenheuvel* had onze heemkring al enkele aangename gesprekken, die wellicht tot een vruchtbare samenwerking kunnen leiden. Heemkring Averbode verstoop zich niet onder de kerktoren, maar richt zijn kritische blik op de hele stad.

Sint-Jansfeesten

Vlak na de gemeentefusies, in 1978, besloot de Vlaamse overheid het dorps- en verenigingsleven een *boost* te geven. In dat fameuze Jaar van het Dorp liet men in Averbode de oude Sint-Jansmarkt verrijzen. De jaarmarkt kon bogen op een eeuwenlange traditie, maar was begin jaren vijftig een stille dood gestorven. Fanfare, heemkring en Landelijke Gilde sloegen de handen in elkaar en lieten de markt herleven. Tijdens die eerste editie van de zogeheten Sint-Jansfeesten presenteerde de heemkring zijn boek *Averbode gemeente*, een dorpsmonografie die vandaag nog steeds als standaardwerk geldt wanneer het over de geschiedenis van de leefgemeenschap Averbode gaat.

Taptoe

De 850ste verjaardag van de abdij werd in 1984 uitbundig gevierd. Ook een internationale taptoe stond op de feestkalender. Marcel Van Diest, Leon Laureys, Herman Pairoux, pater Gerlacus Gorissen en de latere abt Ulrik Geniets stonden aan de wieg van het evenement. De abdijsgemeenschap, de fanfare en de heemkring – die zelf zijn tweede lustrum vierde – sloegen de handen in elkaar en haalden enkele gerenommeerde paradekorpsen naar Averbode. Ondanks de bijtende kou op de tribunes – niemand had eind juni

vriestemperaturen verwacht – en hoewel de taptoe als eenmalige activiteit werd opgevat, werden plannen gesmeed voor een tweede editie. Intussen zijn we een kwarteeuw verder. Taptoe Averbode, steevast met het voorplein van de norbertijnenabdij als decor, is uitgegroeid tot een traditie. Op 6 juni van dit jaar vond het evenement voor de negende keer plaats.

Testelt

Onze vereniging telt nogal wat leden in buurdorp Testelt. Traditioneel focusten de bijdragen in het Heemblad zich op Averbode, hoewel ook Testeltse figuren en fenomenen aan bod kwamen en komen. Dat is onder meer de verdienste van Leon Laureys, die in een artikelenreeks de spraakmakende Testeltse families Meynckens en Theyskens voor het voetlicht plaatste. Kjell Corens stortte zich dan weer op de geschiedenis van hotel Hoevebeemden, naar eigen zeggen “een verhaal over bier, geld en bananen”.

Van Diest, Marcel

Marcel Van Diest wordt dit jaar zeventig en de heemkring bestaat 35 jaar. Men zou dus kunnen zeggen dat Marcel al de helft van zijn leven in de weer is voor Heemkring Averbode. Zijn inzet voor de vereniging is dan ook niet te onderschatten. Marcel was in 1974 een van de stichtende leden van de heemkring. Bij het onverwachte afscheid van Trudo Gerits in 1977 werd hij gebombardeerd tot voorzitter. Die functie zou Marcel blijven uitoefenen tot in 2004, het jaar waarin het bestuur van onze vereniging – overigens op zijn aanraden – een verjongingsoperatie onderging. Op basis van zijn verdiensten voor Heemkring Averbode werd Marcel Van Diest de titel van erevoorzitter toegekend. Zijn inzet is er sindsdien niet minder om, zoals bleek bij het totstandkomen van onze jongste expo over de abdijschiedenis.

Vercammen, Herman

Tandarts Herman Vercammen (1923-2004) was een van de stichters van Heemkring Averbode. Hij publiceerde tal van artikels in het Heemblad, onder meer over de hotels op het Faboer waarvan hij de bloeitijd nog had meegemaakt. In 1984 schreef Vercammen een gewaardeerde monografie over de parochie Averbode. Als ondervoorzitter (1977-2004) was hij bijna dertig jaar lang een van de vaste waarden van onze vereniging.

Zichem

Met het buurdorp Zichem – autochtonen spreken de laatste letter van de plaatsnaam niet uit – heeft Averbode altijd al een *bijzondere* band gehad. Averbode was tot 1928 een gehucht van Zichem, wat geregeld tot wrevel leidde langs weerszijden van de Demer. De inwoners van Averbode werden door hun burens uit Zichem steevast als heikneuters en boeren bestempeld, terwijl de Averbodenaars zich niet konden verzoenen met de ‘steedse’ mentaliteit van de Zichemse bevolking. Het wantrouwen tussen beide etnische groepen blijft ook aan het begin van de 21ste eeuw bestaan, en is tot de folklore van de streek gaan behoren.

Met ondervoorzitter Kjell Corens heeft het bestuur van Heemkring Averbode evenwel een echte *zichofiel* in zijn midden. Stukje bij beetje spit hij de Zichemse geschiedenis uit in ons tijdschrift, hoewel hij ook een zijsprong durft te maken naar Testelt.